

กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ที่เข้มแข็งในสังคมไทย*

SOCIAL NETWORK DEVELOPMENT MECHANISM FOR SANGHA
ADMINISTRATION STRENGTH IN THAI SOCIETY

อภษอ ◊ อภษอ

พระครูธรรมธรสฐาพร ปภสฺสโร, พระราชวัชรสารบัณฑิต(ประสาร จันทสโร),
พระครูพิศิษฐ์ไพเราะชาณต, ประเสริฐ ธิลาว, สุมาลี บุญเรือง, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า
Phrakhrudhammathon Sathaporn Papassaro, Phra Rajvajarasabundit (Prasarn Chanthasaro),
Phrakhrupisitprachanat, Prasert Thilao, Sumalee Boonruang, Apinyar Chatchorfa
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ศึกษาผลลัพธ์และความคาดหวัง นำเสนอกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1. เครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย ฆราวาส พุทธศาสนิกชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน เครือข่ายทางคณะสงฆ์ด้วยกันเอง ซึ่งทุกเครือข่ายช่วยกันทำงานอย่างเหนียวแน่น สนับสนุน อุปถัมภ์กันตามกำลังศรัทธา เน้นการบอกกล่าวกันด้วยวาจา เชิญชวนกันปากต่อปาก จึงส่งผลให้การพัฒนาเครือข่ายมีน้อย 2. เครือข่าย ส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีบางวัดเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายทางสังคมอย่างเป็นทางการ ส่วนความคาดหวังจากเครือข่ายทางสังคม คือ เครือข่ายควรมีการปรึกษาหารือกัน และทำงานกันเป็นทีม 3. กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เริ่มต้นจากทีมนักวิจัยเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกับกลุ่มเป้าหมายคือ พระภิกษุสามเณรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ และสามารถควบคุมพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย และนโยบายของคณะสงฆ์ได้ ส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในการปกครอง

คำสำคัญ: กลไกการพัฒนา; เครือข่ายทางสังคม; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

This research article aimed to study general conditions, study results and expectations and to present a mechanism for developing social networks for the administration of the Sangha, conducted with the mixed research methods of 3 types of research: documentary research; qualitative research and action research.

The results of the research revealed that 1. The existing social network of the Sangha consisted of lay people, Buddhists, government agencies, private organizations, and the Sangha network among themselves. All networks work together to support and patronize each other according to their faith. They focused on telling each other verbally, invited each other by word of mouth. As a result, there was little network development. 2. Most networks were not as successful as they should be. Not all monasteries made good use of social networks. The expectation from social networks was that networks should discuss the matters and work together as teams. 3. Mechanisms for social network development for strong sangha governance in Thai society starting with a team of researchers took a role in promoting social networks, consisting of provincial Administrative Monks, Provincial Buddhism Office and the Provincial Justice Office to play a consultative role encouraging education about the law to the target group that was monks and novices in the area to reduce the problem of offenses committed by monks and novices in the area and to be able to control monks and novices to be in the discipline and policies of the Administrative monks. As a result, the Sangha was strong and sustainable in government.

Keywords: Development Mechanism; Social Networks; Sangha

บทนำ

โครงสร้างการบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาควมศูนย์อยู่ที่จังหวัด ซึ่งเจ้าคณะจังหวัด จึงทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงองค์เดียว โดยเห็นได้จากการที่ไม่มีคณะทำงาน ทีมงานหรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงานบุคลากร สนองงานไม่เพียงพอเพื่อการสนับสนุนภารกิจ และไม่มีองค์กรตรวจสอบการทำงาน การบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจทางการบริหาร (พระเทพปริยัติเมธี, 2561) ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง ในเรื่องเดียวกันนี้ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว จึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง เป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ไร้ประสิทธิภาพ เพราะขาดเครื่องมือหรือกลไกที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผล

นั้นยิ่งยาก ทั้งในการบริหารงานแล้วยังขาดการร่วมมือร่วมคิดและรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย จึงทำให้พระสังฆาธิการมีงานล้นมือ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกการบริหารงานทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายโดยตามกรอบแผนปฏิบัติการระยะสั้น 5 ปี (2560-2564) ระยะสุดท้าย พ.ศ. 2564 เน้นในเรื่องการบริหารกิจการพระพุทธศาสนามีความสภาพด้วย 1) ระบบบริหารจัดการเครือข่ายที่ทันสมัย 2) ศาสนบุคคลมีความรู้ความสามารถ 3) ประชาชนมีศรัทธา 4) มีผู้เข้ามาศึกษาพระธรรมและนำคำสอนไปปฏิบัติ 5) พระพุทธศาสนามั่นคง ยั่งยืน

ขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการผู้ปกครองจำเป็นจะต้องมีความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการที่ถือเป็นเรื่องของศาสตร์ และจำเป็นต้องมีทักษะความเชี่ยวชาญทางการบริหารจัดการเฉพาะตนซึ่งถือเป็นเรื่องของศิลป์ เมื่อนำทั้งสองส่วนมาผนวกเข้ารวมกันจะส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 เป็นการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาหรือทำงานร่วมกัน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสระบุรี ต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นด้วยดี ดังแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาได้กำหนดไว้ 4 แนวทาง คือ 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3) พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบันและในอนาคตหรือศตวรรษที่ 21 ในยุคสมัยใหม่ 4.0 เน้นการพัฒนาบุคคลทำงานแบบเป็นทีมมีการทำงานเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมกัน ทำงานแบบการก่ออิฐแต่ละก้อนมาก่อกันเป็นกำแพงโดยการประสานอิฐแต่ละก้อนเข้ากันอย่างเป็นระบบระหว่างเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ไม่ใช่เป็นเพียงการร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกันเท่านั้น ต้องมีการลงมือทำกิจกรรมการสัมมนา ฝึกอบรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันเป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพา มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะสงฆ์ควรมีกลไกการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีระบบที่แน่นชัดและให้สอดคล้องกับแผน ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2565-2569) เป็นการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรพระพุทธศาสนาด้วยการบูรณาการกระบวนการทำงานทุกด้านของคณะสงฆ์ต่อไป

หลังจากที่คณะสงฆ์ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2560-2564 โดยมุ่งเน้นผลการดำเนินการตามพันธกิจ 7 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และการพัฒนาพุทธมณฑล เมื่อเจาะจงไปที่การสาธารณูปการ ซึ่งมีปัญหาในระดับหนึ่ง และยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาที่ถูกจุด ถูกที่ ถูกทาง ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหางบประมาณสำหรับการก่อสร้าง การปฏิสังขรณ์ การพัฒนาที่ไม่ได้รับการ

ส่งเสริมจากภาครัฐ รวมถึงการทำนุบำรุงศาสนสถาน ส่งเสริม สนับสนุนและอนุรักษ์พุทธศิลปกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและศาสนสถานให้เป็นสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน และสภาพปัญหาการขาดความรู้ในด้านการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ การเร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบจัดทำเอกสารสิทธิ์ของวัดให้เป็นระบบ เป็นต้น หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ก็คงจะยังคงมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมพระ และสังคมไทยโดยส่วนรวมด้วยเช่นกันดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของคณะสงฆ์ไทย เพื่อศึกษาผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของคณะสงฆ์ไทย
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน
3. เพื่อนำเสนอกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย ดังนี้
 - 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในภายนอกด้านการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย
 - 2) รวบรวมข้อมูลหมายเหตุต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
 - 3) กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักกฎหมาย นักวิชาการศาสนา เป็นต้น เพื่อสังเคราะห์กฎหมายเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย รวมถึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์และยืนยันกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทยในสังคมไทย

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เพื่อสังเคราะห์กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของคณะสงฆ์ไทย และกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทยในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมดำเนินการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการฝึกอบรมหลักสูตรกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการ เป็นการนำนวัตกรรมเชิงพุทธไปทดลองใช้ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ จัดตั้งกองนิติการประจำจังหวัด และนำระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยไปทดลองใช้กับคณะสงฆ์ ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์ โดยคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้รับฐานข้อมูลด้านปกครองคณะสงฆ์ของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ส่งผลให้การบริหารจัดการวัดในเขตปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้อได้มีโอกาสเข้าร่วมในการใช้วัดกรรมอย่างต่อเนือง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของคณะสงฆ์ไทย

เครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันของคณะสงฆ์ คือ ฆราวาส พุทธศาสนิกชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน เครือข่ายทางคณะสงฆ์ด้วยกันเอง เครือข่ายทางสังคม ที่ควรมีคือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ชุมชนที่อยู่ใกล้วัด เข้ามาช่วยเหลือวัด เช่นการทำบุญในวันสำคัญเป็นต้น การสื่อสารทางออนไลน์เช่นเฟซบุ๊ก ช่วยประชาสัมพันธ์วัดให้รู้จักกว้างขวางขึ้น สื่อสารมวลชนต่างๆ ช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ของวัด หน่วยงานราชการ เข้ามาช่วยสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่นทางงบประมาณ เป็นต้น เครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นจะมีการช่วยกันทำงานอย่างเหนียวแน่น ตลอดจนทุกภาคส่วนจะช่วยกันสนับสนุน อุปถัมภ์กันตามกำลังศรัทธา ผลงานจึงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะเป็นการบอกกล่าวกันด้วยวาจา เชิญชวนกันปากต่อปาก ซึ่งเท่าที่ขังยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ตรงนี้น่าจะได้รับการพัฒนาเป็นระบบ Technology มาสู่วงการคณะสงฆ์ โดยผู้บังคับบัญชาสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีการพัฒนาและเรียนรู้ระบบสังคมออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ โดยเน้นในส่วนที่เป็นการส่งเสริมการทำความดี ช่วยเหลือสังคม พัฒนาชุมชน ฯลฯ

2. ผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีบางวัดเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายทางสังคมอย่างเป็นประโยชน์และวัดส่วนใหญ่ ยังให้เครือข่ายทางสังคมเข้ามาใช้อย่างเต็มที่สักเท่าไร และความคาดหวังจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ต้องมีความร่วมมือกันมากกว่านี้เพราะปัจจุบันการมีเครือข่ายทางสังคมมากเท่าไรทำให้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ที่ดีเยี่ยม

ปัจจุบันเครือข่ายต่าง ๆ ส่วนใหญ่เน้นไปที่การบูรณาการในการจัดกิจกรรมร่วม ผลลัพธ์จึงเกิดในลักษณะของการจัดศาสนพิธี วันสำคัญต่าง ๆ แต่ความคาดหวังที่แท้จริง อยากให้เป็นไป ในลักษณะช่วงเหลือแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาส ในลักษณะการเป็นที่ปรึกษาหรือไวยาวัจกร

ไม่ใช่กระทำการแทนทั้งหมด รวมทั้งการช่วยวางระบบการบริหารจัดการวัด ซึ่งปัจจุบันวัดหลายวัดถูกวางระบบโดยยึดศูนย์กลางที่ เจ้าอาวาส เป็นหลัก เมื่อเจ้าอาวาสสมรณภาพหรือเปลี่ยนแปลง ก็จะมีปัญหาในการสานต่องาน ระบบการบริหารจัดการที่ดีต้องไม่ยึดที่ตัวบุคคลเป็นหลัก

3. กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของสังคมไทย

กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เริ่มต้นจากทีมนักวิจัยเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกับกลุ่มเป้าหมายคือ พระภิกษุสามเณรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ และสามารถควบคุมพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย และนโยบายของคณะสงฆ์ได้ ส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในการปกครอง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงกลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งของคณะสงฆ์ไทย เครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันของคณะสงฆ์ คือ ฆราวาส พุทธศาสนิกชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน เครือข่ายทางคณะสงฆ์ด้วยกันเอง เครือข่ายทางสังคม ที่ควรมีคือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ชุมชนที่อยู่ใกล้วัด เข้ามาช่วยเหลือวัด เช่นการทำบุญในวันสำคัญเป็นต้น การสื่อสารทางออนไลน์เช่นเฟสบุ๊ค ช่วยประชาสัมพันธ์วัดให้รู้จักกว้างขวางขึ้น สื่อสารมวลชนต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ของวัด หน่วยงานราชการ เข้ามาช่วยสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่นทางงบประมาณ เป็นต้น เครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นจะมีการช่วยกันทำงานอย่างเหนียวแน่น ตลอดจนทุกภาคส่วนจะช่วยกันสนับสนุน อุปถัมภ์กันตามกำลังศรัทธา ผลงานจึงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะเป็นการบอกกล่าวกันด้วยวาจา เชิญชวนกันปากต่อปาก ซึ่งเท่ากับยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ตรงนี้น่าจะได้รับการพัฒนาเป็นระบบ Technology มาสู่วงการคณะสงฆ์ โดยผู้บังคับบัญชาสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีการพัฒนาและเรียนรู้ระบบสังคมออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ โดยเน้นในส่วนที่เป็นการส่งเสริมการทำความดี ช่วยเหลือสังคม พัฒนาชุมชน ฯลฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของโชติ บดีรัฐ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา" ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานของพระ

สังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำ โดยใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น 3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง 4) สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กร ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจจริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

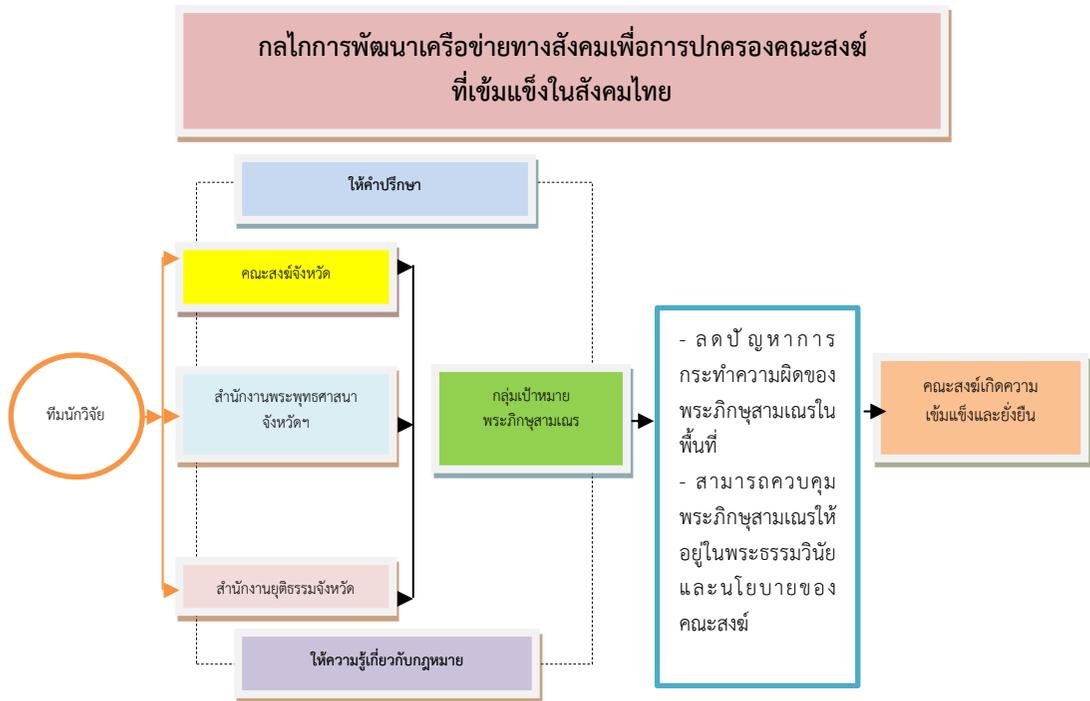
2. ผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีบางวัดเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายทางสังคมอย่างเป็นประโยชน์และวัดส่วนใหญ่ ยังให้เครือข่ายทางสังคมเข้ามาใช้อย่างเต็มที่สักเท่าไร และความคาดหวังจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ต้องมีความร่วมมือกันมากกว่านี้เพราะปัจจุบันการมีเครือข่ายทางสังคมมากเท่าไรทำให้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ที่ดีเยี่ยม ปัจจุบันเครือข่ายต่าง ๆ ส่วนใหญ่เน้นไปที่การบูรณาการในการจัดกิจกรรมร่วม ผลลัพธ์จึงเกิดในลักษณะของการจัดศาสนพิธี วันสำคัญต่างๆ แต่ความคาดหวังที่แท้จริง อยากให้เป็นไปในลักษณะช่วงเหลือแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาส ในลักษณะการเป็นที่ปรึกษาหรือไวยาวัจกร ไม่ใช่กระทำการแทนทั้งหมด รวมทั้งการช่วยวางระบบการบริหารจัดการวัด ซึ่งปัจจุบันวัดหลายวัดถูกวางระบบโดยยึดศูนย์กลางที่ เจ้าอาวาสเป็นหลัก เมื่อเจ้าอาวาสสมรรถภาพหรือเปลี่ยนแปลง ก็จะมีปัญหาในการสานต่องาน ระบบการบริหารจัดการที่ดีต้องไม่ยึดที่ตัวบุคคลเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมธ) (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการ

ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 มีการส่งเสริมให้มีความเข้มงวดกวดขันในพระวินัย ตลอดจนทั้งกฎและระเบียบและกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยให้ยึดปฏิบัติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หากเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ก็ให้มีการผ่อนผันอนุโลมอาศัยหลักพรหมวิหารธรรมและพระวินัยเป็นที่ตั้ง มิให้มีการตัดสินด้วยอำนาจแห่งอคติ แต่ให้คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมตามพระพุทธบัญญัติโดยใช้วิธีการ “เข้มงวด กวดขัน ผ่อนผัน และอนุโลม” ตามลำดับสถานการณ์ต่างๆ ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 1) ด้านการปกครองพระภิกษุสามเณรควรมีการกระจายอำนาจการปกครองภายในวัดไปยังกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดเช่น มีกรรมการบริหารวัด ที่สามารถบริหารจัดการวัด ร่วมกับเจ้าอาวาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านการบริหารจัดการวัดควรมีการวางแผน นโยบาย แผนผังการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน เป็นระบบและต่อเนื่องเป็นรูปธรรมประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบได้อย่างไม่ยุ่งยาก 3) ควรดำเนินการประชุมการระงับอธิกรณ์ของพระสังฆาธิการภายในพื้นที่ปกครองเป็นประจำ

3. กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เริ่มต้นจากทีมนักวิจัยเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกับกลุ่มเป้าหมายคือ พระภิกษุสามเณรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ และสามารถควบคุมพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย และนโยบายของคณะสงฆ์ได้ ส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในการปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้งสุธมโม) (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เหมาะสมกับการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ หลักอภิธานิยธรรม 7 ดังนี้ 1) ด้านหมั่นประชุมเนื่องนิตย์ พระสังฆาธิการส่วนภูมิภาคตั้งแต่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด จนถึงเจ้าอาวาส ควรจะมีการประชุมตามมติของเถรสมาคม ถือว่าเป็นการประชุมรับนโยบาย ปรีกษา แนะนำ แก้ไขทุกปัญหา ทุกระดับ เป็นแนวทางเดียวกันตลอดสาย ควรจะมีการรายงานการประชุมในทุกระดับให้ผู้บังคับบัญชาได้รับทราบด้วย ควรจะมีการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องในหมู่ผู้บริหารพระสังฆาธิการ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม ต้องเคารพกฎระเบียบ มีมารยาทที่ดีในการประชุม เคารพประธานในการประชุม 3) ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรจะต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมือง 4) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น ควรให้ความเคารพและให้เกียรติกันตามอาวุโส เพื่อความสามัคคีกันในกลุ่มคณะสงฆ์ 5) ไม่ลุอำนาจต้นหาคือความยากที่เกิดขึ้น การเสียสละกตติ การมีใจเมตตาปราณีกับผู้อื่นกตติ เป็นคุณธรรมที่จะช่วยปิดกั้นความลุอำนาจต้นหาคือความยากที่จะเกิดขึ้นในจิตได้ จึงสมควรอย่างยิ่งทีพระ

สังฆาธิการทุกระดับชั้นการปกครองควรประพฤติปฏิบัติอยู่ 6) ยินดีในเสนาสนะ ควรดูแลเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้สะอาดเรียบร้อย 7) สพรหมจารีผู้มีศีลตั้งงามยังไม่มาขอให้มา ควรมีนโยบายเข้มงวดในการรับผู้เข้ามาบวช ตามกฎระเบียบพระอุปัชฌาย์ สำหรับแนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการได้ดังนี้ 1) การวางแผน : ผู้บริหารควรจะมีการวางแผนการปกครองอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมปรึกษาผู้บริหารเพื่อวางแผนให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนด 2) การจัดองค์การ: จัดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารงาน มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่มีความเหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่ 3) การสั่งการ: พระสังฆาธิการ เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ มีหน้าที่ในการกำกับดูแลพระภิกษุ สามเณร ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม 4) การประสานงาน: พระสังฆาธิการ ควรจะมีการประสานงานติดต่อกับผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดเป็นต้น ร่วมมือร่วมใจกันทำหน้าที่ดูแลรักษาความเรียบร้อยให้ดี ในเขตพื้นที่นั้น ๆ 5) การควบคุม: พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการควบคุมทรัพยากรการปกครองคณะสงฆ์ทั้งปวง ให้เป็นไปตามลำดับชั้นการปกครอง การตรวจสอบการเงินภายในแต่ละวัด ผู้ปกครองควรจะนำเสนอเป็นรายงานประจำปีแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดทราบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า กลไกการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เริ่มต้นจากที่นักวิจัยเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกับกลุ่มเป้าหมายคือ พระภิกษุสามเณรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ และสามารถควบคุมพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรออกระเบียบว่าด้วย การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
2. คณะสงฆ์ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
3. คณะสงฆ์ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบให้ชัดเจน และนำไปใช้อย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดอบรมพระสังฆาธิการและเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
2. จัดสถานที่สำหรับการพบปะและเปลี่ยนเรียนรู้อะหว่างเครือข่าย
3. จัดกิจกรรมระหว่างเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
2. ควรศึกษาประสิทธิภาพการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
3. ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

โชติ บดีรัฐ. (2555). *การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ.

- พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมธ). (2557). รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุตธรรมพิทักษ์ (น้ำผึ้ง สุธมโม). (2557). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติเมธี. (2561). กลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ ในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

